

Asia: VN/26814/2024

Koulutustarpeen ennakointimalli

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot työryhmän esityksestä

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua koulutustarpeen ennakointimallin valmisteluryhmän mietinnöstä, joka annettiin 12.6.2025. Työryhmä esittää mallia ammatillisesti eriytyneen tutkintoon johtavan koulutuksen tarpeen pitkän aikavälin ennakointiin ja ennakoi esitetyllä mallilla pitkän aikavälin koulutustarvetta.

Esitetty uusi koulutustarpeen ennakointimalli korostaa tulevaisuuden ammattirakenteen ennakoinnin sijaan työmarkkinoiden kysynnästä lähtevää ennakointia. Koulutustarve perustuu arvioon siitä, miten työikäisen väestön koulutusrakenteen tulisi kehittyä, että työvoiman osaaminen ei muodostuisi esteeksi erityisesti korkean tuottavuuden työllisyyden kasvulle. Suomen Yrittäjät pitää työmarkkinoiden kysynnästä ja työllistymisestä lähtevää ennakointia periaatteessa kannatettavana.

Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että koulutustarpeen ennakointia kehitetään kaiken kaikkiaan pitkän aikavälin päätöksenteon tueksi. Ennakointitiedon laatu ja tarkkuus ovat ratkaisevia koulutuspoliittisten päätösten vaikuttavuuden ja kohdentamisen kannalta.

Esitetyn ennakointimallin vahvuus on sen päätavoite eli luoda yhtenäinen, mahdollisimman yksinkertainen, läpinäkyvä ja toistettava laskentamalli koulutustarpeen määrälliseen ennakointiin. Hyödynnettävä tieto on ajantasaista ja päivitettävissä vuosittain uusimmalla tiedolla. Tavoitteisiin kuuluu myös epävarmuuden hallinta.

Mallissa on kuitenkin vielä kehitettävää, sillä se vaikuttaa käyttäjän kannalta katsottuna vaikeaselkoiselta. Yksityiskohdat eivät avaudu riittävällä tavalla. Teksti vaatii vielä tiivistämistä ja jäsentelyä. Kokonaisuutta voi olla vaikea hahmottaa. Mallille olisi syytä laatia myös omat laatutavoitteet.

Mallin tuloksissa koulutustarpeen kasvua ennakoidaan tutkinnoille, joita suorittaneet opiskelijat työllistyvät hyvin ja joiden palkkataso on korkea. Koulutustarpeen laskua ennakoidaan tutkinnoille, joissa vastavalmistuneita on paljon työttömänä tai työvoiman ulkopuolella ja palkkataso on matala.

Suomen Yrittäjät kiinnittää huomiota siihen, että palkkataso ohjaa voimakkaasti mallin ennakointituloksia. Monet suorittavat ammattitehtävät voivat olla esimerkiksi huoltovarmuuden

kannalta kriittisiä, eikä niiden merkitystä voida arvioida pelkästään palkkatason perusteella. On tärkeää, että ennakkointimallissa tunnistetaan myös työn yhteiskunnallinen arvo ja sen vaikutus palveluiden saatavuuteen ja laatuun.

Suomen Yrittäjät toteaa, että mallista puuttuu alueellinen ulottuvuus, eikä se huomioi riittävällä tavalla alueellisia erityispiirteitä. Sen vuoksi se ei välttämättä palvele kattavasti maamme erilaisia alueita. Koulutuksen ja elinvoiman kehittämisessä tarvitaan alueellista ja paikallista keskustelua, yhteistyötä ja vuoropuhelua oppilaitosten, viran-omaisten, työllisyyspalvelujen, yritysten ja työelämän kanssa. Näin syntyy alueellisia ratkaisuja, jotka vastaavat alati muuttuviin työvoimatarpeisiin.

Suomen Yrittäjät nostaa ennakkoinnissa korkeakoulutettujen rinnalle myös ammattiosaaajat, joiden merkitys korostuu työelämän muuttuessa nopeasti. Ammatillinen koulutus on merkittävä väylä korkeakoulutukseen ja mahdollistaa osaltaan korkeakoulutettujen määrän kasvun kohti 50 prosenttia. Malli ei tunnista riittävällä tavalla työelämässä tapahtuvaa jatkuvaa oppimista ja erilaisia koulutuspolkuja.

Suomen Yrittäjät painottaa, että teknologinen kehitys, robotiikka, ympäristön haasteet ja kestävän kehityksen vaatimukset muuttavat osaamistarpeita merkittävästi tulevaisuudessa. Näitä muutostrendejä ei ole huomioitu mallissa vielä riittävästi. Tämän vuoksi esitettyä mallia tulee tarkastella osana laajempaa ennakkoinnin kokonaisuutta, jossa otetaan huomioon niin väestökehitys kuin maahanmuuttoon perustuvan työvoiman tarve.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakkoinnin periaatteita

Suomen Yrittäjät painottaa, että koulutusjärjestelmän tehtävänä on varmistaa osaavan työvoiman tarjonta elinkeinoelämän ja yritysten tarpeisiin. Osaavan työvoiman saata-vuus on yritysten kannalta kriittisen tärkeä kysymys. Osaajapula on yksi merkittävimmistä pk-yritysten kasvun esteistä. Työvoima-, osaamis- ja koulutustarpeiden ennakkointi on äärimmäisen tärkeää tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaamiseksi. Kansallisen ennakkointityön tulee tukea yritysten ja työelämän tarpeita.

Jotta yhteiskuntamme toimii ja menestyy, työvoiman koulutarpeita tulee toteuttaa niin yksityiselle vientisektorille kuin julkiselle sektorille. Esitetty ennakkointimalli ei vastaa kaikilta osin työmarkkinoiden monimuotoiseen rakenteeseen ja dynamiikkaan.

Esitetty malli ennakoisi koulutustarvetta työllisyyden ja palkkakehityksen viitekehiksestä. Työllisyyden vaikutuksen huomioon ottaminen koulutustarvetta arvioitaessa on hyvä tavoite. Koulutuksen parempi kohdentuminen vähentäisi tarvetta moninkertaiseen kouluttautumiseen, mikä on koulutuksen tehokkuuden näkökulmasta perusteltua.

Kokonaisvaltaisemman ennakkointitiedon saamiseksi mallia olisi syytä täydentää esi-merkiksi alueellisella ja eri toimialojen tuottamalla tiedolla koulutustarpeesta. Koulutustarpeiden ennakkoinnin tulisi perustua osaltaan myös toimialojen arvioituun työvoimatarpeeseen.

Esityksen mukaan erityisalaille, kuten esim. sote- ja kasvatusala, laaditaan erityismo-duulit, mutta näitä ei ole kuitenkaan esityksessä vielä määritelty.

Esimerkiksi kasvatus- ja koulutusosalta puuttuu luotettava ja ajantasainen tieto alalle koulutettujen opettajien ja rehtoreiden määrästä sekä tieto alalle sijoittuneista ja sieltä lähteneistä henkilöistä.

Opettajarekisterin puuttumisen vuoksi alan työvoimatarpeen ennakointi on lyhyellä ja pitkällä aikavälillä haastavaa.

Suomen Yrittäjät painottaa, että muuttuvassa toimintaympäristössä alanvaihdon ja siihen liittyvä uudelleen kouluttautumisen on edelleen oltava kannattavaa yksilölle ja koulutuksen järjestämisen kannattavaa koulutuksen järjestäjille.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakointimallin toteutusta

Ennakointimalli on valtakunnallinen. Suomen Yrittäjien mielestä siihen tulisi lisätä alueellinen ulottuvuus, koska väestörakenne ja palvelutarve vaihtelevat merkittävästi eri puolilla maata. Alueellisen näkökulman lisääminen vahvistaisi mallin käytettävyyttä myös huoltovarmuuden näkökulmasta. Tämä edellyttäisi alueellisen tiedon saatavuuden parantamista muun muassa Tilastokeskuksen toimesta.

Suomen Yrittäjät esittää huolensa siitä, miten toimialakohtainen ennakointi toteutuu Osaamisen ennakointifoorumin toiminnan päätyttyä.

Lausunnonantajan näkemykset koskien työryhmäraportin mukaisen perusskenaarion ennakointitulosta

Työryhmän ennakointitulosten perusteella yliopistokoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen tarve on suurempi kuin niiden nykyinen osuus. Ammatillisen koulutuksen osuus työmarkkinatarpeesta nähdään laskevana ja se nähdään aikaisempaa enemmän korkeakouluopintoihin johtavana koulutuksena.

Suomen Yrittäjät muistuttaa, että tarvitsemme sekä korkeakoulutettuja että osaavia ammattilaisia. Tasapainoinen yhteiskuntarakenne edellyttää, että väestön koulutustaso ja koulutusalarakenne on monipuolinen.

Yli 50 prosenttia yritysten työvoimatarpeesta kohdistuu tällä hetkellä ammattiosajiin.

Perusskenaarion ennakointitulostas voi johtaa joillakin aloilla ammatillisen koulutuksen alitarjontaan ja korkeakoulutettujen ylitarjontaan.

Teknologiset murrokset voivat muuttaa työvoimatarvetta odottamattomasti. Esitetty malli toimiikin parhaiten silloin, kun muutokset ovat tasaisia ja ennakoitavissa. Näin ei kuitenkaan käytännössä aina ole.

Koulutustarpeen ennakoinnin tulee jatkossakin perustua laajaan, myös toimialat, alueet ja yhteiskunnan moninaiset ilmiöt huomioon ottavaan kokonaisuuteen. Työvoiman kohtaantongelman ratkaisemissa tarvitaan sekä koulutuksen määrällistä että laadullista ennakointia. Näin koulutus voi myös sisällöllisesti vastata työelämän tarpeisiin ja odotuksiin.

